

III RIIGIKOGU

8. istungjärk. Protokoll nr. 241 (42).

1929.

III Riigikogu koosolek 26. märtsil 1929
kell 22.15 min.

Kokku on tulnud 94 Riigikogu liiget.

Valitsuse looshis: Riigivanem **A. Rei**, sise- ja kohtuminister **T. Kalbus**, välisminister **J. Lattik**, raha- ja kaubandus-tööstusminister **A. Oinas**, põllutöominister **K. Soenberg**, töö-hoolekande- ja haridusminister **L. Johanson**, sõjaminister **M. Juhkam**.

Päevakord:

1. Riigikogu VIII istungjärgu lõpetamine.
2. Kollektiivlepingute seadus — III lugemisel.
3. Perekonnaseisu ametnikkude-vaimulikude ja nende perekondade pensionikapitali seadus — III lugemisel.
4. Riigikogu liikmete tasu ja sõiduraha seadus — G. Ottas'e ja A. Veiler'i ettepanek.

Koosolekut juhatab esimees **K. Einbund**.

Sekretäri kohal sekretär **A. Tammann**.

Koosolek algab kell 22.22 min.

Juhataja **K. Einbund**: Avan Riigikogu koosoleku. Päevakorrast jääb ära punkt 4 — Riigikogu liikmete tasu ja sõiduraha seadus — G. Ottas'e ja A. Veiler'i ettepanek.

1. Riigikogu VIII istungjärgu lõpetamise küsimus. Juhatusel nimel teeb juhatusel liige Penno ettepaneku: „Riigikogu otsustab:

1) lõpetada käesoleva koosolekuga III Riigikogu VIII istungjärk,

2) Riigikogu istungjärgu vaheajal võimaldada töötamine riigikaitse ja väliskomisjonile.“

Siinjuures tuleb „vaheajal“ mõista: kuni III Riigikogu liikmete volituste lõppemiseni. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

2. Kollektiivlepingute seadus — III lugemisel. Üldkomisjoni aruandja **J. Klesment**. (Pealkiri.) **K. Tamm** (põl): (A. Anderkopp, tõi: Kas

protokoll nr. 240(41), veerg 1757—1766.) saaks teada, kui suur vaheaeg tuleb?) Seda ma ei tea praegu öelda. Lugupeetud Riigikogu liikmed! Käesolevat seadust on imesuure kiirusega arutatud komisjonides. Ta arutamise juures ei ole harilikult korrast kinni peetud, millest muidu säärase seaduste juures alati kinni peetud. Ei ole ära kuulatud vastavate organisatsioonide arvamist, ehk küll sotsiaalkomisjonis sellekohane ettepanek tehti. Nimelt ei ole ära kuulatud kaubanduse-tööstusekoja ja ametiühingute liidu arvamist, kuna minu arvates oleks pidanud vähemalt asjaosaliste esindajate arvamise ära kuulama. Kui tähele paneme, et meil kaubanduse-tööstusekoda on avalik-õiguslik instituut, kes selleks loodud, et ta arvamist vastavate seaduste juures ära kuulata, siis peab ütleva, et seadusepärast korrast kinni peetud ei ole. See seaduseelnõu esitati valitsuse poolt alles 15. märtsil, ja nüüd on see juba mitu komisjoni läbi käinud. Muidugi pidi ta puudulikuks jääma, kui teda igakülgselt ei arutatud. Puudub Eesti tööandjate ja tööliste arvamine selle seaduse kohta. Eesti tööandjate arvamist tunneme ainult ajakirjanduse kaudu, ja nende seisukoht selle seaduse kohta on eitav. Mulle paistab, et Riigikogu ühe poole, see on tööandjate arvamistega sugugi ei rehkenda, vaid teise poole soov on talle käsuks, niisuguseks imperatiiviks, millest ei tohi mööda minna. (Raha- ja kaubandus-tööstusminister A. Oina vahelhüüe.) Niipalju kui me tööandjate organisatsioonide arvamist teada oleme saanud, on nad vastu. Seda küsimust on arutatud niihästi suur- kui ka kesktöösturite koosolekutel, ja igalpool on käesoleva seaduse vastu oldud. Et ametlikult ei ole tahetud Eesti töösturite arvamist ära kuulata, siis peaksime ära kuulama selle organisatsiooni arvamist, kus üleilmlikult töösturid ühinenud, kuhu nad kogunenud, ja kuhu nad iga aasta ilmuvad, et oma seisukohti avaldada. Läänud suvel peetud rahvusvahelisel töökonverentsil puudutati seda küsimust selle aruande alusel, mille rahvusvahelise tööbüroo direktor oli kokku seadnud ja laiali saatnud riikidele. Selles aruandes — mul on praegu käepärast saksakeelne tekst, saksakeelne tekst on ka meie valitsusele saadetud — on öeldud järgmist...(Vahelhüüded pahemalt poolt.) Härrad vist soovivad tõlget, selle võib kohe saada.

Rahvusvahelise tööbüroo direktor ütleb, et kollektiivlepingud on hakanud arenema viimaste aastate jooksul, kuid on siiski paljudes riikides veel tööstuseharusid, kus palgad madalad selle tõttu, et tööandjate ja tööliste organisatsioonid ei ole veel tarvilikul määral arenenud, ja selle tõttu ikkagi veel individuaal-lepingud sõlmitakse, ning seeläbi olevat palgad mõnel pool veel madalamad, kui harilik keskmine palk peaks olema. Selle väite oli üles seadnud rahvusvahelise tööbüroo direktor. Sellele vaidles kõige ägedamini vastu rahvusvahelise tööorganisatsiooni administratiiv-nõukogu liige prantslane Lambert-Ribot, kes ka meie valitsuse esindajate juures väga suures lugupidamises Genfis. See härra ütleb järgmist: „...und zu jenem Teil des Berichtes des Direktors, der von den Löhnen in der Heimarbeit und von den Gesamtarbeitsverträgen handelt, möchte ich einiges bemerken. Man hat gesagt, dass die Entwicklung der Gesamtarbeitsverträge Fortschritt bringen würde und ein erstrebenswertes Ziel sei.“ (J. Voiman, stp: Lugege, kuidas algkeeles on.) Härrad sotsialistid seisavad Saksa keelele hästi lähedal, ja siis ma ka seda austan ning usun, et olete küsimusest väga huvitatud. (Vahelhüüded.) Kui te soovite dialoogidesse astuda, siis läheb selleks 12 tundi ära, kuni ma endaga lõpule jõuan. „Der Direktor hat angegeben, dass trotz der Entwicklung der Gesamtarbeitsverträge in den letzten Jahren in manchen Ländern noch Gewerbezweige bestehen, wo die Löhne wegen ungenügender Organisation der Arbeitnehmer und der Arbeitgeber durch Einzelvertrag geregelt, unter dem allgemeinen Lohnstand des Landes bleiben.“ Nüüd tuleb see kõige huvitavam, nimelt: „Mittlere Stundenlöhne in Gebieten mit Gesamtarbeitsverträgen und in solchen ohne Gesamtarbeitsverträge: Für gewöhnliche Arbeit“ 3,03, kus kollektiivlepingud olemas, ja 3,14 — teisel juhtumisel, „für besondere Arbeit“ 3,42 ja 3,72, „für qualifizierte Arbeiter“ 4,07, ja kui kollektiivlepingud puudusid — 4,49. (K. Baars, tõe: Need ei kõlba.) Keegi ei ole Lambert-Ribot andmete vastu väelnud. Need jäid konverentsil täiesti ümberlukkamata püsima. (Vahelhüüded.) Härra Piiskar võib seda tõendada. „Diese Ziffern sagen ungefähr das Gegenteil von den Ergebnissen der wissenschaftlichen Forschung.“ (J. Piiskar, stp: Kuidas see maakeeles on? — J. Voiman, stp: Kas ei saaks Prantsuse keeles ka.) Genfis võis kõiki kõnesid neljas keeles korraga kuulata. (J. Fuks, as: anglise keelt tahetakse ainult õpetada.) Edasi ütleb Lambert-Ribot: „Diese

wissenschaftliche Forschung sollte sich auch mit der Wahl ihrer Aufgaben und der Durchführung der Arbeiten befassen. Nicht die beinahe journalistische Aktualität, nicht die Politik soll dem Amt seine Arbeit vorschreiben, sondern der wissenschaftliche Geist des Amtes möge der Politik, möge der Aktualität jene Fragen vorschreiben, die auf die Tagesordnung zu setzen sind.“ Kuna üldse soov oli, et meie oma keeles Lambert-Ribot väited ette toodaks, siis ma seda lühidalt ja kokkuvõtlikult teeksin. (J. Voiman, stp: Kas ei saaks Prantsuse keeles ka.) See viiks liiga pikale, teie püüate minna peole. „Siiski on öeldud ja püütud tõendada, nagu oleks kollektiivlepingute arenemine edusamme tähendanud, ja et see oleks eesmärk, mille poole oleks tulnud püüda.“ Sellele vaidles vastu, nagu teie nägite ja kuulsite, (Vahelhüüde keskelt: Ei ole kuskil näinud.) Lambert-Ribot ja seletas järgmist: See on väga julge oletus, mille tööbüroo direktor seal tegi, ja tegelik elu näitab just vastupidist. Ja andmetega ja numbritega tõendas ta seda ja jätkas järgmiselt: Neis maades, kus kollektiivlepingud olemas, on töötunnitasu väikesem, kui neis maades, kus kollektiivlepingud puuduvad. Lihttööliste juures on tunnitasu kollektiivlepingutega maades 3,03, aga ilma — 3,14, siis natuke rohkem kvalifitseeritud töölistel kollektiivlepingutega maades 3,42 ja 3,72, kus kollektiivlepingud puuduvad. Mis puutub päris kvalifitseeritud töölistesse, siis on see tasu 4,07 kollektiivlepingute juures ja 4,49, kui kollektiivlepingud puuduvad. Nii et need normid tõendavad hoopis vastupidist, kui nõndanimetatud teaduslik uurimus.

Nii ütleb ka Lambert-Ribot, et teaduslik uurimus töö juures peaks ettevaatlikum olema ja ei peaks niisuguseid ülesandeid võtma, millega valmis ei saa, samuti et ei peaks ajalehtede päevaküsimused ja politika tööbüroole tööaineid ette kirjutama, vaid teaduslik vaim peaks ise politikale suuna andma ja need küsimused esile tõstma, mille arutamisele tuleks asuda ja millised tuleksid kongressi päevakorda võtta.

Nii, mu härrad, olen siin ette kandnud kahe tähtsa prantslase mõtteavalduse.

Nüüd lubage aga mul pöörduda ühe Saksa strateegia ja taktika tundja poole, ja nimelt kindral Clausevitz'i juurde. Kindral Clausevitz ütleb, et nagu sõda enesest kujutab ainult politika jätkamist, ainult teistsuguste abinõudega, nii ei või ka nii asjast aru saada, et streigid ja lokaudid võetakse ette nende endi pärast „als Selbstzweck“. Mõlemal pool on niisugustel juhtudel soov, et saaks vahekordi sel teel kuidagiviisi lahendada.

Kui tööandjad ei vaata tööliste organisatsioonidele enam kui asutustele, mis tuleksid likvideerida, vaid kui tööandjad hakkavad vaatama neile kui paratamatutele asutustele, millest mööda ei saa ja millega tuleb rehkendada, siis saavutatakse rahutegemise juures kokkulepe töötingimuste kohta iseäranis neil juhtudel, kui kummalgi ei ole loota täielikku võitu. Kui aga üks partei oleks absoluutselt võitnud, siis võib üks pool teisele poolele dikteerida oma tingimused. Nii et harilikult leitakse ikka kesktee. Niisugused liikumised soodustavad kollektiivlepingute sõlmimist ka neil juhtudel, kui pärisvõitlus lahti ei pääse. Kontrahentidena võivad esineda tööandjate poolt üksikud firmad ja tööandjate ühingud. Teiselt poolt esinevad töölistel oma organisatsioonide kaudu.

Meil mõistetakse tööliste ametiühingu all töölistevanemat. Seda loete Vabariigi Valitsuse seletuskirjast, et töölistevanem loetakse ühinguks. (J. Voiman, stp: Kas see oli väga naljakas? — J. Klesment, stp: Miks Teie ise naerate, kui tõsist juttu räägite? — J. Voiman, stp: Vana mees ja teeb niisuguseid tükke. — J. Vainu, stp vahelhüüe.)

Juhataja **K. Einbund**: Rkl. Vain, Teie ütlus ei ole sünnis.

K. Tamm (põl): Vabariigi Valitsuse seletuskirjas on öeldud, et ühingu all võib mõelda töölistevanemat. Me teame, et need inimesed võivad tööliste esindajatena niisuguseid lepinguid sõlmida, mis terve suure ettevõtte tööliste jaoks sunduslikud oleksid. See kord oleks ettevaatamatu kord ja võib tööliste halvasti tagajärgi anda. Meil on aga just töölistevanemaid kutseühingute nime all mõeldud. Vabariigi Valitsuse seletuskirjas kollektiivlepingute seaduseelnõu juurde on muu seas öeldud järgmist: „Esimeses paragrahvis on ette nähtud, kes võivad sõlmida kollektiivlepingut. Harilik on, et kollektiivleping sõlmitakse tööliste kutseühingu ja tööandjate kutseühingu või üksiku tööandja vahel. Meil on kutseühinguid veel vähe, ja olemasolevad ühingud on ka alles jõuetud ja sagedasti kindla ilmema. Seepärast on tarvilik, et oleksid veel teised võimalused kollektiivlepingute sõlmimiseks. Meil on olemas töölistevanemate instituut, kelle ülesandeks on teatud ettevõtte töölistekonna esindamine ja tema huvide kaitsmine.“

Siis tähendab, töölistevanemad võivad selle seletuskirja järgi sõlmida neid lepinguid suurte ettevõtete töölistekonna nimel. Sellega on ühinenud üldkomisjon, sest ta ütleb, et ta on

ühinenud nende motiividega, mis Vabariigi Valitsus ette toonud oma seletuskirjas.

Siis, mu härrad, peaksin edasi seletama. (J. Voiman, stp: Kas Teie ei lõpetaks juba?) Niisugused kokkulepped, mis sõlmitakse niisugustel juhtudel, nagu seda on streigilahendamise, kui ka lepingud, kui need ühelt poolt on sõlmitud organisatsioonide poolt ja teiselt poolt ettevõtjate või nende ühingute poolt, mida tariifi- või kollektiivlepinguteks nimetame, tekkisid ellu kõigepealt Inglismaal ja nimelt seitsmekümnendatel aastatel, möödunud aastasajal, ning kaunis suurel arvul. Neid tekkis peaaesjalikult mäetööstuses, transpordi alal, tekstiili, metalli ja laevachituse tööstuse alal, siis riietuse, trükitöö alal ja veel mõnes teises tööstuses. (J. Voiman, stp: Kas Teie ei lõpetaks juba? Meil on hea kuulata küll, aga Teie vaevate end.)

Siis mis puutub teistesse maadesse, näiteks võin puudutada Saksamaad, sest sotsialistidele seisab see maa kõige lähemal kõigi oma püüete ja sotsiaalseaduste poolest. Saksamaa on sotsiaallal kõige rohkem edusamme teinud. Peaks nimetama, et seal kollektiivlepingute küsimus kõigepealt tekkis trükitööliste hulgas, ja nimelt tõstsid selle küsimuse üles trükitöömeistrid 1869. a. Leipzgis. Seal valiti komisjon, kes pidi koosnema 9 printsipaali esindajast ja 9 trükitööliste või sellide esindajast. Need komisjonid, kes nii loodud olid, pidid siis lahendama tülküsimusi nende poolete vahel. Aga juba 1866. a. oli Saksamaal tekkinud sellide organisatsioon, ja see astus meistrite kavatsuste vastu välja ja protesteeris nimelt selle põhjal, et esindajateks komisjonis olid sellide poolt mitte valitud, vaid nimetatud isikud. Seekord algas nende organisatsioonide vahel äge võitlus. Sõlmiti küll tariifid, aga määramata ajaks. Ka meie kollektiivlepingute seadus näeb muu seas ette kollektiivlepingud määramata ajaks. Need tariifid nägid ette, et kummalgi poolel pidi õigus olema igal aastal üles öelda seda lepingut, ning seda õigust kasutati väga laialt, ja töörahu ei saavutatud sedalaadi lepingutega. Alles 25 aasta pärast saadi niikaugale, et hakati sõlmima pikaajalisi kollektiivlepinguid. 1890. a. ütles sellide organisatsioon viimast korda tariifidest lahti, tekkis jälle väga äge võitlus, mis kestis umbes ¼ aastat. Siis streikisid 12.000 selli, ja selle streigi otstarbeks kulutati 2,5 miljonit marka. Viimaks pidid sellid ikkagi järele andma ja pidid tööle asuma tariifita, nii et seal lõppes see võitlus samuti, nagu meil läinud suvel. Tähendab, igakord ei tekita see võitlus kollektiivlepinguid, vaid vahest viib ka nende lepingute hävinemisele. Siis saadi

seal aru, et need lepingud võivad olla otstarbekohased ainult siis, kui need sõlmitakse pikemaks ajaks, ja siis sõlmiti kollektiivlepingud 5 aastaks. Viieaastast lepingut pikendati veel kolm korda, nii et neil see töörahu valitses 20 aastat. Aga seal oli ka nii tehtud, et 20 aasta jooksul ei tohtinud olla ühtki streiki ega lokauti.

Siis mis sellesse puutub, et kas niisuguse asja juures ka mingisugust asutust vaja on, kes seda korraldaks, siis peab tähendama, et Saksamaal ja mujal, kus sellele süsteemile üle mindi, on tulnud luua suuri ametnikkude karju ja suuri asutusi, kes seda asja ülal peavad. Kõigepealt tuleb luua niinimetatud tariifikomitee, kes koosneb 12 meistrist ja 12 sellist, kes valitakse algvalimiste — Urwahl'ide — kaudu. Maa on jaotatud 12 kreisiks valimise mõttes, kus algvalijateks ühelt poolt firmad ja teiselt poolt nende sellid. Nii et nende tariifiühingute liikmeks võisid olla isikud, kes ei olnud vastavate kutseühingute liikmed. Komitee astub harilikudel juhtudel iga 2 aasta jooksul kord kokku. Aga sellel komiteel on siis veel oma tariifiamet, kes ametisse pannakse tariifikomitee poolt. See tariifiamet asub pealinnas ja koosneb kolmest tööandjate ja kolmest sellide esindajast ja seitsmendaks liikmeks on õiguseeadlane. Nimelt sellepärast peab seal ka õiguseeadlane olema, et seal tuleb vahekohtuna teotseda, kui apellatsiooninstants, seepärast on ka juristi vaja. Iga 12 tariifikreisi eesotsas seisab 1 printsiipalide ja 1 sellide esindaja, nende tegevuseks on, püüda tekkivaid küsimusi lahendada. Peale selle on igas maakonnas või kreisis oma kreisiamet nende küsimuste jaoks, kes peab otsustama, kas tariifipalgale ei tuleks kohalikkude olude järgi lisatasu määrata, või kas ei tule keskmist määra vähendada. Seal minnakse umbes sellest põhimõttest välja, mille järgi meil omalajal ametnikkude tasude asjus käidi. Meil arvestati ka elukallidust, nii et mõnel ametnikul olid tasud erinevad selle järgi, kus nad elasid, kas neis kohtades, kus elu odav, või kus kallim. Peale selle on 52 kohas olemas tariifi vahekohtud, kes koosnevad 3 tööandjate ja 3 tööliste esindajast. Vahekohtud peavad 48 tunni kestusel kokku astuma, kui konflikte tekib. Kreisiesindajate järelevalve all teotseb veel 54 pariteetlikul alusel töötavat tööbörsi, kes käivad tsentraal tööbörsi juhtnõuoride järgi. Kõige alamad tariifiorganid on niinimetatud usaldusemehed ettevõtetes. Nad vastavad umbes töölistevanematele. Tööline, kellel midagi oli kurta, peab pöörama usaldusemehe või „Vertrauensmann'i“ poole. Viimasel on eriline kaitse lahtilaskmise vastu. Kui tööandja usaldusemehe mõjuva põhjuseta

lahti laseb, siis on see lahtilastud isik esimene kandidaat edaspidistel vakantkohtadel, tähendab väljaspool järjekorda. (M. Martna, stp: Kas Lihulas?) 1906. aastal võeti tariifi- asjade revisjon ette, ja siis võeti üks eritariifi- leping vastu. Sõlmitud kollektiivlepingus oli tähtis § 4, ja mulle näib, et selle § 4-da poole hakatakse ka meil tüürima. Nimelt on seal öeldud: Meistriteseltsi liikmed tohivad ainult niisuguseid sellisid ametisse võtta, kes on sellide ametiühingu liikmed. (Vaheühüie keskelt: Ohoo!) Nii et teisi ülepea ei tohi. Siis teiselt poolt — sellideühingu liikmed tohivad astuda ainult niisuguste meistrite teenistusse, kes Saksamaa meistriteühingu liikmed. Vaadake, kuidas seal on, nagu meil asunikku liit näiteks. (K. Baars, töer: Koondus ise.) Ütleme, et mitte just liit, vaid koonduse osakond, ka juhatus, kes noortest vilumatutest meestest koosneda võib, sõlmib maatöölise liidu juhatusena niisuguse kollektiivlepingu, mis ta sisse veab. Siis selgub meie kollektiivlepingute seaduse § 4. põhjal, et niisugune leping on sunduslik kõigi osakonna liikmete jaoks. Nii et kui seal niisugused asjad sees on, mis meie majanduseelule väga halbu tagajärgi võivad anda, siis juhid ei vastuta ise millegagi, vaid vastutavad ainult osakonna liikmed. Seda organiseerimise sundust on püütud pärast pehmendada. Nimelt tekkis suur vaidlus seepärast, kas „Gutenberg Bund'i“ ... (Vaheühüie keskelt.) trükitoölisi ka täisõiguslikkudeks võib lugeda. Trükitoölise ühinguid oli kaks: „Gutenberg Bund“ ja „Buchdrucker Verband“. „Gutenberg Bund'i“ mehed asusid teistsugusele alusele, võibolla seepärast, et seal ei olnud kindlasti äraproovitud sotsialistid, vaid oli ka kristlasi. Hollandis, Tshehhoslovakkias ja Belgias on ka kristlike ametiühinguid, need viivad läbi oma esindajad isegi Genfi. Oli juht, kus Hollandi, Belgia ja Tshehhoslovakkia töölised ei olnud Genfi saatnud mitte sotsialiste, vaid kristlasi. Seda valju paragrahvi parandati 10. detsembril 1907. Nimelt võeti see § 4 niisugusel kujul vastu, et ei ole vaja, et palgatavad peavad olema just selle ühingu liikmed, kes selle lepingu sõlmis, vaid on küllalt sellest, kui nad on niinimetatud „Tariftreu“, et nad on tariifitruud, nad võivad ka mujal ühingus olla. Ja siis, et tohivad ka sellid ainult nende firmade juurde teenistusse astuda, kes jällegi „Tariftreu'd“ — tariifitruud.

Siis edasi võeti sisse § 5, aga see on hoopis teine kui meil: ühingud on vastutavad selle eest, et sinna kuuluvad liikmed oma kohustusi täidavad. Nii et seal, ütleme, kui põllumeeste kogud või asunikku koonduse osakond oleks selle lepingu sõlminud, siis oleks see asutus

ise pidanud vastutama. Saksa kollektiivlepingu järgi, härrad Riigikogu liikmed, peab ühing vastutama kahjusaaja ees kõigi nende kahjude eest, mis kahjuteinud liige teinud. Aga meil on teisiti, minu härrad. Meil see § 4 kõlab järgmiselt: „Asjaosalisteks loetakse eelmiste paragrahvide mõttes tööandjaid, kes on kollektiivlepingu poolteks, või töölisi ja tööandjaid, kes on kollektiivlepingu sõlminud ühingu liikmed.“ Nii et meil ühingud ise on täiesti vastutusest vabad.

Nüüd andsin ma teile, minu härrad, väikese ülevaate kollektiivlepingutega seotud asutuste organisatsioonilisest osast. Nüüd peaksin puudutama nende tariifilepingute sisulist osa. Mis sisulisse ossa puutub, siis kuni 1873. aastani oli maksev 10-tunniline tööpäev. 1873. a. —1896. a., tähendab 23 aasta jooksul maksid teised normid, see on 9,5 tundi. Suur töölisesõber professor Herkner, keda sotsiaalkomisjonis hästi atesteeris valitsuse esindaja härra Sonin, ütles, et alates 1896. a. on maksev 9-tunniline tööpäev, ja et töönädal on välja jõudnud 53 tunnini nädalas. Tariif 1896. a. seab üles nädala kohta palga alammäära nii, et sest saadik sellid saavad ka pühade eest tasu. (J. Hünerson, põl: Seda nad tahavadki.) Võibolla, et kollektiivleping võetakse meil vastu, ja võibolla, et härra minister hakkab ka näpunäiteid tegema, siis ma kõneleksin ka sellest, et seal vanuse skaalad ette nähti, mille järgi töö eest täit palka hakati maksma mees-tele, kes juba 24 aastat vanad olid. Meil on tihti püütud noortele väga tugevat palka maksta, kuid seal maksti neile, kes 24 aastat vanaks olid saanud. Nad loeti „Vollgehilfe’ks“, ja nende nädalapalk minu poolt mainitud tariifilepingu järgi võis olla nädalas 27,5 marka. (Töö-hoolekande- ja haridusminister L. Johanson: Teil on päris modern keel, sõna „mainitud“ ja kõik!) „Mainitud“ on kahjuks juba moest ära.

(Aruandja kchale asub komisjoni esimees A. Jõeäär.)

Mis puutub normidesse, siis on ette nähtud, et võib neid norme kas alandada või suurendada. Peale aja või päevapalga on veel ette nähtud tükitöö arvestamine, mille kohta tariifides üksikasjalikud põhimõtted üles seatud. Et tööturg liiasti ei täituks, ja et ära hoida, et sellide organisatsioonil ei tuleks suuri kulusid kanda töötatöölise toetamiseks, on tööõpilaste skaala kohta kokku lepitud, missugune skaala kindla vahekorra üles seab tööõpilaste ja sellide arvu kohta. Siis on iseäralikud määrused olemas ladujate jaoks, ja seal pannakse pearõhku sellele, mis sorti masinatega tegemist on.

Siis mis puutub sellesse, kuidas talitada nendega, kes ei ole ühingu liikmed, selle kohta on Saksamaa kollektiivlepingutes midagi harilikult ette nähtud. Siis on ette nähtud üks eriline kohustus sellide jaoks, kuidas nad peavad endid ülal pidama nõndanimetatud „Schleuderer’ide“ vastu. See asi hakkas arenema ja ei peatunud kollektiivlepingute juures trükitehniliste ning trükitehniliste ettevõtjate vahel, vaid neid hakati viimati sõlmima veel teistel aladel, nagu lito-graferimise alal, raamatuköitmise alal, ehitustöö alal, puutööstuse alal, isegi metallitööstuse alal j.n.e. Nii et kaunis ruttu tõusis kollektiivlepingute arv Saksamaal. Ettevõtete arv tõusis, ja tõusis ka isikute arv, kes nende lepingute alla käivad. Aga siiski pean tähendama, neil lepingutel oli seal rohkem poolehoidu, kus käsitööga tegemist. See tuli sellest, et seal päeviti töötati. Aga kus see asi ei tahtnud maad võtta, oli seal, kus oli tegemist tükitööga, ning seal ei olnud tehniliselt seda asja nii kerge läbi viia, olid kõiksugused manipulatsioonid olemas ja oli raske tasu välja arvata. Siis olid selle tõttu raskused, et leping tehti 5 aastaks, aga kohalikud nõuded muutusid ühtepuhku, teame väga hästi, et tehnika viimasel ajal muutunud, ja lepinguid 5 aasta kohta ette näha oli võimata. (J. Hünerson, põl: Ei saa aasta pealegi.) Nii et kõike läbi viia, selleks oleks vaja olnud mõlemal pool väljakoolitatud mehi, kes oleksid olnud täies varustuses nii tehnika kui ka sotsiaalpoliitika alal, ja väga tubleid juriidiliselt väljakoolitatud spetsialiste, aga seda oli kõike väga raske saavutada. Igalpool ei olnud võimalik organisatsioonidel endid varustada vastavate jõududega.

Ma rääkisin lühidalt lepingutegemisest Inglismaal ja Saksamaal. See hakkas viimaks arenema ka Austrias. Mis Shveitsi puutub, siis ei ole tema kohta palju öelda: ainult Zürichis, kus sotsialistid mõjul, on kollektiivlepingud laiemas ulatuses maksvusel. (M. Martna, stp: Noh kuulge, Teie kõnelete oma rühma toolid tühjaks.) Viimaks on kollektiivlepingud ka Ameerikani jõudnud ja seal pruugitavaks saanud.

Minu härrad, ma peaksin seletama, mis asi see kollektiivleping on ja kuidas teda defineerida. Kollektiivleping ei ole teenistus või „Dienstvertrag“. (J. Hünerson, põl: Ta pole muud midagi kui kollektiivleping.) Ta nimelt ei kohusta isikut otsekohe mingisugustele kindlatele kohustustele ja vastukohustustele, vaid mõte seisab selles, et kollektiivlepingu asjaosalised, kui nad teenistuselepingu sõlmivad, peavad individuaallepingule niisuguse sisu andma, mis vastaks kollektiivlepingule. Seepärast on hakatud

neid lepinguid ka nimetama „Korporativer Arbeitsnormen Vertrag“. (Aruandja A. Jõeäär: „Korporatiivne“ ei ole õige eestikeelne sõna.—J. Hünerson, põl: See tärmin ei lase end tõlkida.) Võibolla härra aruandja tõlgib seda paremini.

Mis puutub tariifilepingusse, siis on seda hakatud nimetama „Privates Arbeitsgesetz“, nii et seda on hakatud era tööseaduseks nimetama. Siis ollakse selle lepingu kohta arvamisel, et see olevat peaausjalikult alamnornide seadus. Eriti kõigis maades püüavad seda kollektiivlepingut nii tõlgitseda töölistes, et seda, mis seal määratud, tuleb võtta kui palga alammäära. Nimelt seati üles põhimõte, et milgi tingimusel ei tohiks vähem maksta, kui seal ette nähtud, ja tööaeg ei tohi milgi tingimusel rohkem kesta, kui lepingus ette nähtud. Siis olevat ka võimalik, et üksikud tööandjad kui ka töölistes võivad rohkem palka nõuda ja pakkuda. (J. Voiman, stp: Kas kohvi ka soovite? — Parevalt poolt: Härra Voiman, Teil ei ole ju pakkuda.) Ei ole praegu vaja. Siis edasi on ka seda tähele panna, et niikaua, kui tariifileping sõlmitud — see on iseäranis Lõuna-Euroopa mõiste järgi — ütleme 5 aastaks, siis selle aja jooksul ei tohi streikide kaudu hakata peale käima vastaspoolele, vaid seda võib teha rahulikult teel ägeda võitluset. (J. Hünerson, põl: Selle eest ei trahvita?) Nii et Lääne-Euroopas saadakse nii aru, et see leping on „Friedensbürgschaft“. (J. Hünerson, põl: Ka üks kindel norm.)

Mis puutub tööandjatesse, siis on üks tööandjate nõudmine, et seal peavad peale palga alamnornide ka palga maksimaalnornid tööandjate kaitseks ette nähtud olema. Nii et ei peaks olema ainult alamnornid sees, vaid ka ülemnornid. (J. Hünerson, põl: Aga mida tehakse, kui üle läheb, kas see on ka seal sees?) Sellest edaspidi.

Väga suuri vaidlusi on tekitanud küsimus, kas tööandjad on õigustatud, sellele vaatamata, et neil kollektiivleping olemas, endivahel kokku leppima, et seavad üles maksimaalnornid, millest keegi üle ei tohi minna. (A. Kornell, as: Härra Tamm, lubage üks küsimus: Kas eksporttapamajaga temal oli ka kollektiivleping?) Selle asjaga ei ole ma kursis. Nimelt on tööandjad arvamisel, et see nõudmine väga õigustatud on, sest ka töölistes endivahel räägivad kokku väga tihti, et hakata kõrgemat palka nõudma, kõrgemat, kui kollektiivlepingus ette nähtud. Ja isegi neis kohtades on nad selle läbi viinud, kus tööbors nende endi käes. (Vahelhüüe.) Nad ei saa streigi teel seda teha, vaid surve teel.

Ei ole aga tööandjad siis midagi kätte võinud, kui töötingimustel ei ole stabiilsust pikemaks ajaks. On ainult see stabiilsus, see kindlustus, et streigi läbi survet ei avaldata. Aga töölistes on sellega siiski paremas seisukorras, et nad iga konjunktuuri endi kasuks võivad kasutada. (Pahemalt poolt: Vaadake, kuitähelepanelikult härra Teemant kuulab!) Kui aga konjunktuur tööandjatele halvaks muutub, on tööandjad minimaalpalgaga absoluutselt seotud, nagu professor Herkner öieti ütleb. (J. Hünerson, põl: See on suur sotsialist!) Nimelt ütleb ta, et peaksid olema lepingutes kolme seltsi normid: alamnornid nende jaoks, kes kõige viletsamini töötavad, siis keskmised normid keskmiste tööliste jaoks...

(E. Sulg astub kõnepuldi juurde ja ütleb midagi kõnelejale.)

Juhataja **K. Einbund**: Rkl. Sulg, leian, et Teie ülespidamine on ebasünnis.

K. Tamm (põl): Peale selle peaksid ette nähtud olema kõige kõvemad normid nende jaoks, kes kõige edukamalt töötavad.

Siis on lepingute alal veel teised tõsised küsimused üles tõusnud, nimelt järgmised, et kas tariifilepingu kestusel võib niisuguseid küsimusi ja nõudmisi üles tõsta, mille kohta kollektiivlepingutes vaigitakse. (Välisminister J. Lattik: Ei tea, miks see tükitöö just Teile on pandud?) See küsimus on vaieldav. Juristidel ei ole sellest ühtlast arusaamist, kas võib neid nõudmisi üles tõsta, mis kollektiivlepingus ei ole ette nähtud. Kuulus töölistesõber professor Herkner annab nõu selles küsimuses ja ütleb, et kõigis kahtlastes asjades ja kahtlastes küsimustes tuleks otsekohe paragrahv sisse võtta, ja nii või teisiti küsimus lahendada, et kontroversid ära langeksid. Ta on arvatavasti romanist ja selle tõttu küll selle väljapääsuteid leidnud.

Mis sellesse puutub, kuidas neid lepinguid tuleks sõlmida, kas pikemaks või lühemaks ajaks, siis peab tähendama, et tööandjad on huvitatud pikaajalistest lepingutest. Kellel „postavka“ lepingud ehk hanke-lepingud, need on sellest huvitatud, et lepingud oleksid võimalikult pikemaks ajaks sõlmitud. Kokkulepet on siin raske saada. Töölistes tahaksid aga võimalikult lühikest kollektiivlepingu aega. Kui tulevad „Geschäftszeiten“ konjunktuuri, (J. Teemant, põl: Vaata, kui mees läks elavaks.—J. Hünerson, põl: Inimene on optimist, ega selleta elada ei saa.) siis saaks need lühikese lepingu korral või kas sunnabinõude-

ga kiires korras ära kasutada. Selles asjas on, mu härrad, tarvis tähele panna veel üht asja, missugusel aastaajal kollektiivleping lõpeb, kas kevadel või sügisel. Näiteks on olemas neid aegu, kus töölisel eriti kerge palgavõitlust läbi viia. Nii näiteks võiks öelda ehitusetöölise kohta, — põllumajandus ei mängi Saksa maal suurt osa — et töölised püüavad, et lepingu lõppaeg oleks ehitusetööde alul või ehitusetööde keskajal ja mitte sügisel. (Välisminister J. Lattik: Kas Teie ei laseks nüüd härra Martinsoni edasi kõneleda. — M. Martinson, põl: Ega ma igapähe tellimise peale ka ei räägi.)

Mis aga puutub rätsepatesse, siis rätsepatel sellid on selle poolt, et need lepingud lõpeksid kas kevadel või sügisel, aga mitte jaanuari- või juulikuul. (V a h e l h ü e k e s k e l t : M i k s m i t t e ?) Teie teate ju paremini mode.

Mis puutub tööandjate organisatsiooni, siis on tööandjate organisatsioon selle poolt, et tariifilepingud lõpeksid kõik ühel ajal kõigil aladel. Siis võiks palgavõitluse juures olla lokaut. (A. Oinas, stp: Kuidas see sõna välja öeldakse?) Töölised on paremas positsioonis, kui lepingud ühel ajal ei lõpe. Ühes kohas nad streigivad ja teises mitte ning saavad sealjuures üksteist toetada. Kui aga kõik töölised tööst kõrvaldatud, siis võivad nad raskesse seisukorda sattuda. Tööandjad loevad tariifilepingu heaks küljeks, et tariifileping „töörahu“ võimaldab. Siin võidakse kalkuleerida, kui lepingud pikemaks ajaks sõlmitud, kuidas tööstust sisse seada. Kui ringkond suur, kus kollektiivlepingud maksmas, siis ei ole tarvis karta niisuguseid võistlejaid, kes kollektiivlepinguid mitte sõlmides liiga odavat tööjõudu peaksid ja seega teistele võistlust raskendaksid. Kui kollektiivleping olemas, on individuaalse lepingu sõlmimine lihtne. Kollektiivlepingud on vahest suureks raskuseks, nimelt neil juhtudel, kui tellimisi tuleb väga mitmesuguseid, ja kui tööstus teeb suuri edusamme tehnikas, ja kui selle tagajärjel tuleb tööstust ümber korraldada, siis võib vast see kollektiivleping muutuda tööandjale saatuslikuks.

Mis puutub töölisesse, siis on nad alati kollektiivlepinguid pooldanud, seepärast et nende organisatsioon saab suured kaasaraäkimise õigused seejuures, kuidas töötingimusi määrata, ja sellest peetakse lugu. Suurtööstus aga, nagu nimetatud, on kuni viimase ajani põhimõttelikut kollektiivlepingute vastu seisnud. Härra Selter Saksamaalt kirjeldab tööandjate olukorda. (J. Hünerson, põl: Eitea, mis mees see peaks olema? Ega ta sots ei ole?)

Mis nüüd sellesse puutub, mis välisriikides, eriti Saksamaal, veel ette tuuakse nende lepingute vastu tööandjate poolt, siis toonitavad nad järgmist: 1) Rahu ei ole kestev, õieti tekib ainult vaherahu. Selle vaherahu peavad tööliste organisatsioonid enesestmõistetavaks ainult ajuti, ja on arvamisel, et iga kollektiivlepingu uuendamine peab neile kaasa tooma uusi hüvesid ja eesõigusi. Ollakse arvamisel, et siin on nagu suure kruviga tegemist, mis alati edasi töötab.

2) Tariifilepingud kindlustavad sotsiaaldemokraatlikkude ametiühingute positsiooni. Ja sotsiaaldemokraatlikud ametiühingud kindlustatakse selle tõttu, et sotsialistidel on tuntavamad ja juhtivamad ametiühingud, ja muidugi see nende mõju tõstab, et nad seal kui pooled välja astuvad, ja see aitab kaasa, et mitmed suuremad tööliste ringkonnad ühinevad sotsialistlikkude ametiühingutega, et neist suurel määral see kollektiivlepingu sõlmimine ära ripub. (J. Hünerson, põl: Nüüd ei saa enam aru — üks on tööliste ühing, teine ametiühing, mis vaheneil on?) Sotsiaaldemokraatia saab ettevõttes ainuvalitsejaks. Töölised, kes ei kuulu sotsialistlikku parteisse, ei saa ülepea ettevõttes kohti.

3) Öeldakse, et tööandjaid võib kergesti sundida, et nad endale võetud kohused kindlasti peaksid täitma, aga et teisel poolel see tariiftruudus ei ole nii täielik, ja seda nii täielikult kindlustada on võimata. (J. Hünerson, põl: Ära andjaid on igal pool.)

4) Mõnes tööstuseharus on peale selle väga raske töö jaoks normi pikemaks ajaks üles seada, nagu juba ennemini öeldud, et seks on tehnilised raskused ja veel muud. Nii et seal ei ole see asi päris lihtne.

Mis nüüd puutub selle küsimuse juriidilise külge, siis selle kohta on väga põhjalikult kirjutanud üks prantslane. (K. K o r n e l, rhv: M i s t a n i m i o n !) See on Claer: Le Contrat collectif de travail, sa vie juridique en Allemagne — ilmunud Brüsselis 1910. a. Ja tema ütleb järgmist: Tariifilepingu juriidilist iseloomu on veel väga vähe selgitatud, nii et kui ka mõlemal pool peaks olema bona fides, võib siiski veel arusaamatusi ja sekeldusi tekkida nii selle lepingu ulatuse kui sisu kohta. (J. Hünerson, põl: Siis ei tohi niisuguse asjaga end sisse mähkida!) Ta ütleb edasi, et selle lepingu kohta on kolm teooriat. (J. Hünerson, põl: Võib igapähega neist sisse kukkuda.) Saksa kohtud asuvad üldiselt selles küsimuses niinimetatud „Verbands“ või solidaarteooria alusel. See on alus, millest ma ennem rääkisin, aga meil on teistsugune alus võetud. Kui solidaarteooria aluseks oleks võetud, siis ühingud vastu-

tavad, nad ei saa vastutavaks teha ühingu liikmeid, nii et ei saa ühingu liikmeid sisse viia. (J. Hünerson, põl: Aga ühing läheb siis istuma.) Nii et see ühing vastutab vastaspoole eest, tal on ainult teatud vahekord oma liikmetega. (K. Baars, tüer: Härra Tamm, kas hakkab varsti lõppema?) Niipea mitte.

Siis on aga teine teooria olemas, nõnda nimetatud „Vertretung“ ehk singulariteooria, ja seadus, mida me praegu arutame, on omaks võtnud selle teooria. Siin langeb otsekohene vastutus üksikule asjaosalisele. Aga seal on veel mitmesugused liigid olemas, nii näiteks „Berufs“ normid ja solidaarnormid, nii et see on väga keeruline kraam.

Siis on veel kolmas süsteem — kumulatsiooni teooria. (J. Hünerson, põl: See on üks kummaline teooria.) Kui see teooria aluseks võetud, siis vastutavad nii asjaosalised liikmed kui ka ühing, see on kahekordne vastutus. (K. Ast, stp: Kuidas selle teooria nimi oli?) Kumulatsiooni teooria. (K. Ast, stp: See on päris kummu li.)

Siis on olemas veel üks suur küsimus, kas kollektiivlepingu olemasolu juures võib ka midagi maha tingida. Esialgul oldi arvamusel, kui seal on vähem ette nähtud kui kollektiivlepingus, siis arvati, et see käiks nagu headele kommetele vastu, ja et see ei oleks korras. Aga viimasel ajal on hakatud siiski pooldama just „Verbands“ teooria alusel ka seda, et võiks ikka midagi seal maha tingida ja ümber muuta, et ei oleks vaja täpselt käia kollektiivlepingu järgi.

Siin on sellel alal mõnes kohas arvestatud Shveitsi seadust, ja mõned riigid on endale selle Shveitsi seaduse eeskujuks võtnud. Ma ei tea, kas meil on eeskujul võetud või mitte, vähemalt komisjonis selle üle informatsiooni ei antud. Siis tekkisid iseäralikud raskused, kui sisemise korra määrused ja kollektiivlepingud üksteisega kokkukõlas ei olnud. Ei teatud, kas eesõigus anda sisemise korra määrustele või lepingule. Leiti viimaks, et sisemise korra määrustel peaks eesõigus olema.

Edasi, mis puutub Saksamaasse, siis peab ütlema, et Saksa revolutsiooni valitsus muutis 23. detsembril 1918 mahatingimise võimaluse ära. Kollektiivlepingute alal on veel väga palju teisi raskeid küsimusi, mis palju tüli tekitavad. Väga suuri raskusi tekitavad need asjaolud, et on olemas ühel maal mitmesuguseid ametiühinguid. Meil on ka neid kaht liiki — Tõnismäel ja Vaksali puiesteel. Praegu oleval veel üks kolmas liik tekkimas. (J. Hünerson, põl: Ei tea, missugune see on?) Ma arvan seda meie pahempoolsete parteide

arvu järgi. Kutseühingute arv kasvab, ka meil on neid juurde tulemas, ja mõnes välisriigis on sotsialistide kutseühingud, kristlaste, vabameelsete, rahvuslaste j.n.e. On muu seas nimetatud kollaseid tööliste ametiühinguid. Ja kui neid meil ka veel juurde tekib, siis võibolla tekiavad meil ka need raskused sel alal, mis teistes riikides tekkinud. (K. Ast, stp: Härra Tamm, kas Teie ei tuleks meile sekretäriks.—Töö-hoolekandega haridusminister L. Johanson: Kui ta ükskord satub ametiühingute kätte, küll need teda siis pigistavad.) Nii et selles asjas on väga suured raskused olnud. Neid küsimusi, mis selle seadusega ühenduses olid, püüti põhjalikult kaaluda 1917./1918. aasta talvel, ja siis leiti.... (J. Hünerson, põl: Küll on haridusministril ropp suu. — K. Ast, stp: Ma vaatan nende härrade nägusid seal, kõik „Postimehe“ pukestist. — J. Hünerson, põl: Prisma on Teil prillideks. — K. Ast, stp: Kas kellelegi on armulauda tarvis?)

Juhataja **K. Einbund**: Rkl. Ast, Teil ei ole praegu sõna, samuti ka paremal tiival.

K. Tamm (põl): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma peaksin veel seda tähendama, et meie põllutöölise segakomisjonidel on analoogilised ülesanded, kui kollektiivlepingute sõlmijatel.

Mul tuli paaril aastal töötada nii maakonna kui ka üleriiklikus segakomisjonis. Ja seal komisjonis siis tööliste esindajad avaldasid mõtteid, miks peaks need palgaalamäärad komisjonis fikseeritama. Meil oli näiteks Rakveres riigimõisast üks tööliste esindaja, üks endine linnavaht (городовой), kes pärast oli moonameheks hakanud, ja kes avameelselt meile seletas, kuidas selle asjaga lugu on. Ta ütles nimelt, et suurmaapidamiste pärast oleval vaja, et palgaalamäärad fikseeritaks, sellepärast et mõisa moonameeste hulgas on niisuguseid mehi, kes korralikult oma tööga hakkama ei saa. Siin satub niisuguseid mehi hulka, kes võivad elutseda ja kohta pidada teiste tööliste najal. Teised töölised muidugi seal on vast heatahtlikud ja teevad nende eest töö ära. Kui palgaalamäärad olemas, siis nad võivad oma kohtadel püsida, kui aga palgaalamääri ei ole, siis muidugi võetakse tubleid mehi, makstakse neile teinekord palju rohkem, ja need nõrgajõulised, kellel tihti suured perekonnad ülal pidada, ei saa tööd. Niisugune seadus ei olnud vajalik töö edu pärast, vaid nõrkade, vähejõuliste tööliste pärast. Mulle on räägitud, et sest saadik, kui kollektiivleping trükitöö alal maksvuse möödunud suvel kaotas, oleval mõnele trüki-

töölisele hakatud kõrgemat tasu maksma, kui nad enne said. Nüüd olevat niisugune palk maksma pandud, kuidas kellegi töö. Aga ütleme, juhul, kui kollektiivleping olemas, siis saadakse nii aru, et ta näeb palgaülem-määra ette, ja siis viiakse kõik ühe normi alla, ja paremad töölised tihtipeale kannatavad sää-rasel juhtumisel.

Kõigil neil põhjustel, mis ma ette tõi-n, ja iseäranis arvesse võttes, et meil ei taheta pikaajalistele kollektiivlepingutele välja minna, millele näivad vastu seisvat ka tööliste esin-dajad, ei pea ma kollektiivlepingute seadust soovitavaks. Seda sel põhjusel eriti, et väga võimalik, et meil võetakse need punktid, nagu välisriikides, mis käivad mõiste alla „Verbandsverkehr“, et tööandja võib ainult neid töölisi tööle võtta, kes ametiühingu liik-med, ja tööline võib ainult sinna tööle minna, kus tööandja oma kutseühingu liige. Peale selle on meil põllumajanduse alal päris selgi-tamata, mida siis valitsus mõtleb põllumeeste kutseühingute all. Võiks arvata, kui valitsuse seletuskirja arvestada, et siis tõepoolest põllu-meeste kogud ja koonduse osakonnad loetakse kutseühinguteks.

Nii et siin võiks mitmesuguseid arusaama-tusi tekkida. Kõigil neil põhjustel oleks minu arvates nii vaja talitada, et seda seaduseelnõu lõplikult arutada ja vastu võtta ei saa, kui ei ole vastavate organisatsioonide esindajaid ära kuulatud. Ja nagu ma komisjonis ütlesin, oleks see vahest õige vähe aega võtnud, meie oleksime võinud kõneaga piirata. Siis oleks töö Riigikogus palju edukam olnud. Nüüd aga kahjuks on esindajad ära kuulamata, ja see on suur puudus, et see veel tegemata, seepärast tuleks praegu see seadus tagasi lü-kata, ja IV Riigikogu võiks vastava uue eel-nõu kiires korras läbi arutada, ja nimelt ära kuulates vastavate organisatsioonide esindajaid.

K. Ast (stp): Härra rkl. Tamm, kui üks suurem spetsialist kõigis sotsiaalküsimustes, varustatud rikkaliku materjaliga, suure püsi-vusega ja kaugeleulatuvate kogemustega, on meie andnud ülevaate kõigist neist asjust, mis meid kuidagiviisi võiksid huvitada ühenduses kollektiivlepingute seadusega. Aga, lugupeetud härrad Riigikogu liikmed, mulle näib siiski, et härra Tamm küll varustatud oli rikkalikkude materjalidega, aga ta kahjuks ei osanud neid materjale tarvilikult kasutada. Ta oli uurinud küsimust, aga tal oli nähta-vasti eelarvamine, millega ta nende küsimuste juurde asus. Ta ei osanud olla küllalt era-pooletu ja selle tõttu mitte küllalt veenev, ega suutnud veenda teisi Riigikogu liikmeid neis tulemustes, millistele ta oma suure ana-

lüüsiga jõudis. Ta kahtleb ikkagi, kas maksab kollektiivlepingute seadust vastu võtta või mitte. Aga need inimesed, kes veerand võrtki ei ole koormatud nende teadmistega ja selle literatuuri hulgaga, mis härra Tammel, on silmitsenud elu ja jõudnud teistsugusele aru-saamisele ja teistsugustele tõekspidamistele. Kirjandus on inimkonna põhivara. Keegi suur teadlane ütleb, et kui ainult $\frac{1}{10}$ sellest, mis kirjutatud ja mis tallele pandud arhiivides ja raamatukogudes, et kui ainult $\frac{1}{10}$ sellest säilitada, oleks küllalt, et kõiki neid teadmisi, mis inimkonnal on, alles hoida ja edasi pä-randada. Niisuguses tähtsas küsimuses, nagu kollektiivleping, ei saa kellelegi ette heita, et ta selle $\frac{1}{10}$ -ga ei lepi, mis käesoleva küsi-muse kohta kirjutatud, vaid et ta katsub tervelt 100% kirjandust läbi uurida ja selle järele diagnoosi panna. Seda ei saa kellelegi pahaks panna, aga siiski tegelik elu ületab kõik selle, mis pakub surnud kirjavara ja literatuur. Tegelik elu näitab, et kollektiiv-lepingud on läbi viidud neis mais, millised meist kultuurilise tasapinna poolest palju kõrgemal seisavad, on läbi viidud neis mais, kus tööstus paremini arenenud kui Eestis, ning on läbi viidud niihästi põllumajanduses kui ka tööstuses. Ma mõtlen, et härra Tamme kaaslasid huvitab vast see asjaolu, mis puutub põllumajandusse. Kahtlemata peab arvesse võtma, et meie riik on esimeses joones põllu-majanduslik riik ja teises joones tööstuslik. Kahtlemata peab arvesse võtma ja küsima, millist mõju avaldab kollektiivlepingute sea-duse vastuvõtmine põllutööstusele. (Pöördud-es K. Kornel'i rhv poole.) Härra Kornel, minu juttu ei ole tarvis kuulata. Millist mõju avaldab kollektiivlepingute seaduse vastu-võtmine põllumajandusele? Ma mõtlen, et lähematel aastatel ei ole sugugi arvata, et meil põllumajanduses kollektiivlepinguid ha-katakse tegema. (J. Vain, stp: Aga Taanis on.) Aga Eestis ei ole. Teistes maades, nagu Taanis, on kollektiivlepingud tarvitusele võetud ka põllumajanduses ja annavad põllu-majanduse arenemisele väga häid tagajärgi. On ju väga tähtis, et ka põllumajanduses töö-andjate poolt oleks oma vahekord korraldatud headel, kindlatel alustel töölistega, töövõtjatega. Aga kahjuks pean ütleva, ei ole lähematel aastatel seda arvata, et meil kollektiivlepingud tarvitusele tulevad põllumajanduses, vaid juttu võib olla ainult arenenud tööstusealadel, nagu näiteks trükitööstus ja teised. Seal on kollek-tiivlepingud õigustatud ja tarvilikud, see-pärast võib härrade põllumeeste kogude rühma liikmete rahulduseks olla, et nende jaoks ei seisa kollektiivlepingute seaduse vastuvõtmises hädaohtu, ja kõik see püssirohi, mille põletas

härra Tamm, on asjata õhku külvatud. Härra Tamm ei oleks tarvitsenud seda rasket vaeva näha, mis ta oma rühma huvides ja oma parteikaaslaste pealesundimisel nägi.

Juhataja **K. Einbund**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on pealkiri vastu võetud.

§§ 1—6 ja 7—12 (end. §§ 8—13) ühes redaktsiooniliste parandustega võetakse nähtava enamusega vastu.

(§ 13 — end. § 14.)

Aruandja **A. Jõeäär**: Kuna § 7 II lugemisel välja jäetud, siis on vaja

käesolevas paragrahvis kolmandast reast välja jätta sõnad „ning § 7 ettenähtud muudatuste“ ja neljandas reas „§ 11“ asemele võtta „§ 10“.

Juhataja **K. Einbund**: Aruandja parandused on redaktsioonilised. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 13 ühes redaktsiooniliste parandustega vastu võetud.

§ 14 (end. § 15) võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

Juhataja **K. Einbund**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel vastu võetud redaktsiooni komisjoni andmata.

3. Perekonnaseisu ametnikkude-vaimulikude ja nende perekondade pensionikapitali seadus —

III lugemisel.

(Vaata tekst protokoll nr. 240(41), veerg 1766—1773.)

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **A. Sternfeldt**.

Pealkiri ja §§ 1 ja 2 võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

(§ 3.)

Aruandja **A. Sternfeldt**: Panen ette rahaasjanduse komisjoni nimel,

võtta vastu § 3 rahaasjanduse komisjoni poolt vastuvõetud kujul ühes redaktsiooniliste parandustega ja nimelt järgmiselt:

(Vahelhüüe põllumeeste ridadest: Siin ei saa enam seda, kui Riigikogu on ümber otsustanud. Teie hakkate korda muutma. — Vahelhüüe pahemalt poolt: III lugemisel, kuidas ei saa?)

„§ 3. Pensionikapitali summad jagatakse haridus- ja sotsiaalministri ettepanekul Vabariigi Valitsuse poolt määratud alustel ja korras igal aastal Eesti evangeeliumi-luteriusu, apostliku-õigeusu kiriku ja väljaspool nimetatud kirikuid seisvate samausuliste koguduste

vahel, kelle ametnikud-vaimulikud perekonnaseisu muudatusi registreerivad, vastavalt tähendatud kirikutesse ja üksikogudustesse kuuluvate koguduste liikmete arvule.“

K. Ast (stp): Austatud härrad Riigikogu liikmed! Ma arvan siiski, et peaksime vastu võtma selle redaktsiooni, mis oli sanktsioneeritud komisjoni poolt ja mis sisaldus Vabariigi Valitsuse ettepanekus. Lugu seisab nimelt selles, et ei ole mingisugust põhjust esialgsest ettepanekust taganeda, ei ole otstarbekohane sotsiaalministeeriumile jätta nende summade jagamist. (J. Hünerson, põl: Kas ei usalda oma ministrit või?) Edaspidi võivad olla mitmesugused ministrid, sedakorda on sellel kohal sotsialistlikust erakonnast mees. Edasi: mispärast peaksime meie ministeeriumi koormama selle ülesandega? Meie oleme võtnud vastu rea seadusi, kus oleme analoogiliselt talitanud, muu seas, kui võtame seemnevilja varustamise korra, mis praegu maksab, siis näeme, et seal mitte põllutööministeerium ei jaota valdade järgi seemet ja seemneviljalaenu, vaid toimetatakse ühistegeliste asutuste kaudu, mis valitsusele hõlpus. Mina ei saa aru, mispärast peaks töö-hoolekandeministeerium üksikute valdade järgi seda jagama. Pidage meeles, härrad Riigikogu liikmed, et see redaktsioon, mis teisel lugemisel vastu võetud ja kus öeldakse, et proportsionaalselt koguduste liikmete arvule tuleb ministeeriumil jagada seda summat, on juba seepärast võimatu, et ega siis igas koguduses ei ole ühepalju neid isikuid, kes vajavad toetust pensioni alusel. Meie ei anna midagi õigustamatut selle seadusega. Pidage meeles, et need kulud, mida kannavad kogudused, kus registreerimine sisse seatud, on küllalt suured, ja 30 tuhat krooni, mis seks otstarbeks antakse, ei kata neid kulusid, mida registreerivatel kogudustel katta tuleb.

Riik on huvitatud sellest ometi, et registreerimist toimetatakse kohtadel, ja ma võin öelda, et see registreerimine, mida praegu kogudustes toimitakse, on üks odavamatest riigile. (Vahelhüüe paremalt poolt.) Praegusel korral on lugu nii. (J. Teemant, põl: Kas Teie ikka nii rääkinud olete?) Ma räägin fakte, ma ei räägi millestki muust, ja et riik tasub pensioniseadusega ainult need kulud, mis registreerijatel kanda tulevad. Need kulud ei lähe registreerijatele tasuks, vaid lähevad pensioni otstarbeks. Peab veel ütleva, et nende inimeste kulu, kes peavad kuuluma avaliku hoolekande alla, ei ole igas koguduses ühesuurune, vaid väga mitmesugune. Mispärast peab ministeerium neid andmeid koguma ja seda registreerimist toimetama, kuna

vastavatel kirikukogudel on rohkem andmeid ja nad võivad seda ise toimetada. Need kogudused, kes praegu või edaspidi ei kuulu kiriku keskkorralduse alla, on ka ette nähtud, sest vastavas paragrahvis, nimelt §2., on öeldud, et need summad antakse tarvitada, tähendab, jaotatakse ministeeriumi poolt nii apostliku-õigeusu, kui luteriusu koguduste vahel ja nende vahel, kes ei kuulu kumbagi alla. Ja kui nii kolmele poole need summad ära jaotatud, siis on ministeerium oma töö teinud, ja ei ole tarvet, et ministeerium peaks minema üksikutesse kogudustesse ja seal seda jaotust edasi toimima. Usaldame selle jaotuse isikutele, kes võivad õiglaselt otsustada, kes on vääriline pensioniseaduse järgi toetusesaamiseks. Sellest motiivist välja minnes toetan ma esialgset redaktsiooni ja palun ka teid selle poolt hääletada. (M. Martinson, põl: Paulusest on Saulus saanud, varsti lähete armulauale ka Tallmeistri juurde.) Ma ei ole niisugune inimene, kes pensioni- ja hoolekandeküsimusi otsustab parteipolitika järgi.

Juhataja **K. Einbund**: Hääletamisele tuleb aruandja ettepanek. (Hääletatakse.) Poolt on 42 häält, vastu 12 häält, seega on § 3 vastu võetud aruandja poolt ette pandud kujul ning langeb ära § 3 teisel lugemisel vastuvõetud redaktsioonis.

(§ 4.)

Aruandja **A. Sternfeldt**: Vastavalt vastuvõetud § 3. teen ettepaneku,

§ 4. restaureerida sõnad, mis II lugemisel kustutatud, nimelt esimeses reas võtta sõna „tähendatud“ järele sõnad „kirikute keskvalitsused ja üksik-“, sest muidu kaotab seadus ühtluse. Palun see vastu võtta. (K. Ast, stp: See on kokkõlas, selle peab vastu võtma.)

Juhataja **K. Einbund**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 4 ühes parandusega vastu võetud.

§§ 5—7 võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

Juhataja **K. Einbund**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel vastu võetud redaktsiooni komisjoni andmata.

Päevakord on läbi.

4. Riigikogu 8. istungjärgu lõpetamine.

Austatud Riigikogu liikmed! Meie oleme III Riigikogu töodes lõpule jõudnud, päevakord on meil läbi, ja hilisel tunnil lahkume sellest hoonest, sellest meie armsast hoonest. Praegu ei ole siin minul koht ega aeg hindamisele võtta kolmanda Riigikogu töid, aga ma võin siiski öelda, et tööd, mis III Riigikogu teinud, toimunud, ei ole väikesed, vaid võrreldes eelmiste Riigikogude töödega on need tööd küllalt suured.

Ma lehitsesin veel täna seaduste nimekirja, mis meil kolme aasta jooksul tulnud vastu võtta, ja selgus, et vastuvõetud seadusi on arvult umbes 300. Nende seaduste seas on vähemaid ja suuremaid, nende seas on harilikke seaduste muutmise seadusi, nende seas on lühemaid seadusi, mis pühendatud rohkem tegelikule riigivalitsemisele, kuid nende seaduste hulgas on ka suuremaid seadusi, mis suuremate reformide rajajad. Ma ei tahaks neid nimetada, vaid ma olen kindel, et need, kes III Riigikogu töid hindavad ajaloolise mõõdupuu ulatuselt, need võtavad üksikajalikele käsitlusele rohke materjali, mis meist kui III Riigikogu liikmetest maha jääb. Ja nemad käsitlevad seda materjali vististi küll täie tõsidusega ja annavad sellele kohase hinnangu.

Minule on suureks auks ja õnneks lõpetada tänane koosolek ja ühtlasi sellega lõpetada ka VIII istungjärg, ja kui mitte erakorralised sündmused meid tagasi ei kutsu enne meie volituste lõppu siia kõrgele kohale ja kõrgesse ruumi, siis oleks käesoleva koosolekuga III Riigikogu tööde lõpp.

Minule on eriliseks rõõmuks ja auks ühtlasi ka tänada Riigikogu juhatuse nimel kõiki teid, härrasid Riigikogu liikmeid, kes teie meid meie töös olete usaldanud selle kolme aasta jooksul, ja minul on eriline au veel rõhutada, et oleme kogu aeg töötanud selles tundes, et oleme olnud Riigikogu liikmete usaldusealused, oleme töötanud selles teadmises, et ei ole Riigikogu liikmete tahtmise vastu talitanud ega olnud.

Lõpetan Riigikogu VIII istungjärgu käesoleva koosoleku lõpetamisega. — Riigikogu koosolek on lõppenud.

(Üldine käteplaksutamine.)

Koosolek lõpeb kell 0.35 min.

Algkirjale alla kirjutatud:

Riigikogu esimees **K. Einbund**.

Sekretär **A. Tammann**.

